

РАЗВИ(НТ)ВАНЕ НА ПРАВОТО: ОПИТИ ЗА РЕКОНСТРУКЦИЯ

Въпросът за правното действие на решенията, постановени по реда на чл. 290 ГПК (т.нар. „290-ки“), става причина за провеждането на множество директни и задочни *дискусии* както в правната доктрина, така и в съдебната практика. Стигна се и до законодателна намеса, в резултат на която в ДВ, бр. 86 от 2017 г. беше обнародвана новата ал. 3 на чл. 290 ГПК, която изрично посочи, че решенията на Върховния касационен съд, които проверяват правилността на въззивното решение, не представляват задължителна съдебна практика. Въпреки това тези решения продължават да бъдат *„практика на Върховния касационен съд“* по смисъла на чл. 280, ал. 1, т. 1, предл. 1 ГПК и противоречието на едно въззивно решение с тях е основание за допускането му до касационно обжалване.

Важни промени бяха направени и в чл. 280 ГПК, където се обособиха *две групи основания* за допускане на въззивното решение до касационно обжалване:

а) такива, при които въззивният съд трябва да се произнесъл по *конкретен материалноправен или процесуалноправен въпрос* (приложими единствено по инициатива на страните основания по чл. 280, ал. 1 ГПК), който въпрос е:

– решен в противоречие със задължителната практика на Върховния касационен съд и Върховния съд, дадена в тълкувателни решения и постановления (280-1-1-1);

– решен в противоречие с практиката на Върховния касационен съд (280-1-1-2);

– решен в противоречие с актове на Конституционния съд на Република България (280-1-2-1);

– решен в противоречие с актове на Съда на Европейския съюз (280-1-2-2);

– от значение за точното прилагане на закона, както и за развитието на правото (280-1-3);

б) такива, при които независимо от наличието на произнасяне по конкретен материалноправен или процесуалноправен въпрос въззивното решение страда от *съществен порок* (служебно приложими основания по чл. 280, ал. 2 ГПК), изразяващ се във:

– вероятна нищожност на въззивното решение (280-2-1);

– вероятна недопустимост на въззивното решение (280-2-2);

– очевидна неправилност на въззивното решение (280-2-3).

Настоящият сборник поставя своя *фокус* върху тази част от решенията, постановени по реда на чл. 290 ГПК през 2017 г., в които различни състави на Върховния касационен съд са допуснали въззивното решение до касационно обжалване, водени от необходимостта да дадат отговор на конкретен материалноправен или процесуалноправен въпрос, който е бил от значение за точното прилагане на закона, както и за развитието на правото (чл. 280, ал. 1, т. 3 ГПК). Това беше и причината, поради която името на сборника можеше да бъде както „Предизвикай: Съдебната практика!“, така и „Развий: Съдебната практика!“ (оттук са и множеството пружини, които може да видите на задните корици на сборниците).

Ключово за разбирането на т. 3 на ал. 1 на чл. 280 ГПК е *т. 4 на Тълкувателно решение № 1/19.02.2010 на ОСГТК на ВКС*, която предлага следното тълкуване:

„Правният въпрос от значение за изхода по конкретно дело, разрешен в обжалваното въззивно решение, е от значение за точното прилагане на закона, когато разглеждането му допринася за промяна на създадената поради неточно тълкуване съдебна практика, или за осъвременяване на тълкуването ѝ с

оглед изменения в законодателството и обществените условия, а за развитие на правото, когато законите са непълни, неясни или противоречиви, за да се създаде съдебна практика по прилагането им или за да бъде тя осъвременена предвид настъпили в законодателството и обществените условия промени“.

Основанието на чл. 280, ал. 1, т. 3 ГПК разкрива множество особености, но неговата **уникалност** според нас е свързана с потенциала, който то предоставя на отделните състави на Върховния касационен съд чрез своята практика не просто да прилагат, но и да развиват право, съобразявайки динамичния характер на регулираните от правните норми социални отношения и необходимостта от (пре)създаване на право в рамките на споровете за неговото прилагане. Разбира се, признаването на подобна функция на Върховния касационен съд предизвиква сериозни възражения от страна на тези, които държат на точното и ясно разграничение между законодателната и съдебната власт. Макар и да симпатизираме на подобен „пуризм“ при провеждането на принципа за разделение на властите, съставителите на настоящия сборник разбираме и значението на съдебната практика, именно в която правото дефинира своето собствено съществуване. Неведнъж сме се питали „*Къде живее правото?*“ и може би най-очевидният отговор на този въпрос е – „В решенията на съдилищата“. Причината е, че именно с тях се приключват възникващите спорове за правото. Без да търсим отговора на въпроса кой е по-добрият избор между континенталната (централизирана) и англосаксонската (прецедентна) правна система, смятаме, че правото съществува не само като ясно подредена и йерархически централизирана система от правни норми, имащи еднозначното съдържание, дадено им от Закона, но то може да бъде открито и като децентрализиран поток от решения на различни съдилища, постановени по конкретни прак-

тически въпроси и формиращи един неравен и затрудняващ всеки юрист ризоматичен хоризонт.

Именно защото пулсът на съдебната практика се характеризира с особена динамика, случваща се с шеметна скорост и без оторизиран от една точка контрол, с инициирането на настоящата поредица: „Предизвикай: Съдебната практика!“, екипът на „Предизвикай правото!“ си постави *задачата* да предложи *опит за систематизиране*. Систематизиране именно там, където правото отказва да се подчини на каквато и да е било система. Опит за подреждане, осъществен на самия ръб на правото. Нашата основна цел беше да представим решенията, с които отделните състави на Върховния касационен съд са заявили, че са осъществили развитие на правото на Република България през 2017 г. В това отношение могат да бъдат направени (разбира се, с цялата условност на това начинание) прелюбопитни статистики. Ще си позволим да се пошегуваме само с една от тях: денят, през който Върховният касационен съд е развил най-много (като количество постановени актове) правото през 2017 г., е бил 6 февруари, когато са постановени цели 6 решения, по които касационното обжалване на въззивното решение е допуснато на основание чл. 280, ал. 1, т. 3 ГПК (второто място се „държи“ от два дни: 30 май и 10 юли – като и на двете дати са постановени по 5 решения по чл. 280, ал. 1, т. 3 ГПК).

Разделили сме обобщената от нас практика в *три отделни книги*: „Гражданско право“ (ГП), „Облигационно и търговско право“ (ОТП) и „Гражданско процесуално право“ (ГПП), като всяка една от тях следва своя собствена структура, която най-често е свързана с групирането на решенията по конкретни закони и следването на тяхната номерация. Посоченото разделение е условно и е направено единствено за *удобство* и с оглед обема на решенията във всяка една от трите групи. Така например актовете, с които

е било развито трудовото право, са включени в книгата „Облигационно и търговско право“. Същевременно не малка част от решенията отговарят на няколко въпроса, които принадлежат към различни тематични групи. В този случай сме поставяли съответния съдебен акт в книгата, в която смятаме, че попада водещият въпрос, по който е било допуснато касационното обжалване по конкретното дело.

Следва да отбележим, че основната част от **съдържанието** на всяка една от книгите се съсредоточава върху *решенията* на съставите на Гражданска и на Търговска колегия, постановени по чл. 280, ал. 1, т. 3 ГПК, но по наша преценка – с оглед естеството и съдържанието на конкретно формулирания въпрос, сме включвали и решения, по които касационното обжалване е било допуснато по чл. 280, ал. 1, т. 2 или по чл. 280, ал. 1, т. 1, както и служебно с оглед проверката на валидността и допустимостта на въззивното решение (предвид изпреварилата законодателните промени от ДВ, бр. 86 от 2017 г. точка първа на Тълкувателно решение № 1/19.02.2010 на ОСГТК на ВКС, според която Върховният касационен съд не допуска касационно обжалване по правен въпрос, по който се е произнесъл въззивният съд, различен от този, който сочи касаторът, освен ако въпросът има значение за нищожността и недопустимостта на обжалваното решение). Но това са по-скоро изключения. Там, където касационното обжалване е било допуснато по няколко въпроса на няколко различни основания, сме представили всички въпроси и отговори, за да запазим мотивите и аргументацията на съответния състав в тяхната пълнота. Въвели сме и допълнителна номерация на въпросите и на отговорите – като част от структурата, в която представяме съдебните актове. Посочената свързана съдебна практика обаче е основно по въпросите, които са били формулирани по чл. 280, ал. 1, т. 3 ГПК.

В книгите са включени и *някои определения* на състави на Върховния касационен съд, постановени по реда на чл. 274, ал. 3 ГПК, касационното обжалване по които е допуснато отново на основание чл. 280, ал. 1, т. 3 ГПК. По изключение са представени и определения, касационното обжалване по които е допуснато по чл. 274, ал. 3 във връзка с чл. 280, ал. 1, т. 2 ГПК или по чл. 274, ал. 2 ГПК. Преценката ни в избора на изключенията е изцяло авторска, докато решенията и определенията, с които съставите на Върховния касационен съд са развивали правото през 2017 г., са представени в тяхната пълнота (с много малко изключения засягащи актове, които имат почти идентично съдържание и поради което са представени общо, или актове, които са постановени по-скоро формално по въпрос по чл. 280, ал. 1, т. 3 ГПК). Всички решения са обработвани във вида, в който са били публикувани на официалната страница на Върховния касационен съд.

Книгата „Гражданско право“ (с абревиатура „ГП“) съдържа 83 съдебни акта, разпределени в следните раздели: „Източници“ (3 решения по ЗНА, АПК и ДФЕС), „Субекти“ (8 решения по ЗЛС и ЗЮЛНЦ), „Собственост“ (60 решения по ЗС, ЗСПЗЗ, ЗПИНМ (отм.), ЗОПДИППД (отм.), ЗВСГЗГФ, ЗВСОНИ, ЗТСУ (отм.), ЗКИР, ЗЖСК, ЗУЕС, ЗАЗ и ЗАПСП), „Семейно и наследствено право“ (12 решения по СК и ЗН). От тези актове 74 са решения (67 на състави на Гражданска колегия и 7 – на състави на Търговска колегия), а останалите 9 са определения (7 на състави на Гражданска колегия и 2 – на състави на Търговска колегия). От всички актове 68 са допуснати до касационно обжалване на основание т. 3, ал. 1 на чл. 280 ГПК (като в 13 от тях са посочени и други основания), 12 – на основание т. 2, ал. 1 на чл. 280 ГПК (като в 3 от тях са посочени и други основания), 1 – на основание т. 1, ал. 1 на чл. 280 ГПК. С най-много актове – 33 на брой, е I отделение на Гражданска колегия.

Книгата „Облигационно и търговско право“ (с абревиатура „ОТП“) съдържа 151 съдебни акта, разпределени в следните раздели: „Облигационно право“ (87 решения по ЗЗД, ЗОДОВ, ЗЗП и ЗОП), „Трудово право“ (20 решения по КТ, КСО, ЗРАСРБ, ЗОВСРБ, ЗСОМСААМС), „Търговско право“ (44 решения по ТЗ, ЗБН и КЗ (отм.)). От тези актове 132 са решения (81 на състави на Гражданска колегия и 51 – на състави на Търговска колегия), а останалите 19 са определения (16 на състави на Гражданска колегия и 3 – на състави на Търговска колегия). От всички актове 111 акта са допуснати до касационно обжалване на основание т. 3, ал. 1 на чл. 280 ГПК (като в 15 от тях са посочени и други основания), 38 – на основание т. 2, ал. 1 на чл. 280 ГПК (като в 1 от тях са посочени и други основания), 2 – на основание т. 1, ал. 1 на чл. 280 ГПК. С най-много актове – 55 на брой, е IV отделение на Гражданска колегия.

Книгата „Гражданско процесуално право“ (с абревиатура „ГПП“) съдържа 147 съдебни акта, разпределени в следните раздели: „Общи правила (чл. 1–102 ГПК)“ – 36 решения, „Общ исков процес (чл. 103–309 ГПК)“ – 68 решения, „Особени искиви производства (чл. 310–388 ГПК)“ – 7 решения, „Обезпечително производство (чл. 389–403 ГПК)“ – 3 решения, „Изпълнително производство (чл. 404–529 ГПК)“ – 19 решения, „Охранителни производства (чл. 530–607 ГПК)“ – 3 решения, „Право на ЕС (чл. 608–633 ГПК)“ – 3 решения, и ЗУСЕСИФ – 8 решения. От тези актове 86 са решения (63 на състави на Гражданска колегия и 23 – на състави на Търговска колегия), а останалите 61 са определения (40 на състави на Гражданска колегия и 21 – на състави на Търговска колегия). От всички актове 92 акта са допуснати до касационно обжалване на основание т. 3, ал. 1 на чл. 280 ГПК (като в 12 от тях са посочени и други основания), 8 – на основание т. 2, ал. 1 на

чл. 280 ГПК (като в 1 от тях са посочени и други основания), 1 – на основание т. 1, ал. 1 на чл. 280 ГПК. С най-много актове – 33 на брой, е II отделение на Гражданска колегия.

Предвид специфичния формат, който използваме при структурирането на книгите от настоящата поредица „Предизвикай: Съдебната практика!“, при обозначаването на **основанията** за допускане на касационното обжалване, посочени преди всеки въпрос и отговор, използваме *съкращенията* „280-1-1“, „280-1-2“ и „280-1-3“, които отговарят на „чл. 280, ал. 1, т. 1 ГПК“, „чл. 280, ал. 1, т. 2 ГПК“ и „чл. 280, ал. 1, т. 3 ГПК“. Всяко обработено решение може да бъде индивидуализирано и по номера, който то получава в съдържанието на книгата, в който е включено, като в някои случаи със специална бележка сме (най-вече Румен Неков) указвали връзките между свързани решения, за да избегнем ненужните повторения. При посочването на решенията сме използвали следната сигнатура (посочването е примерно):

– „ГПП-2017-1-Р-12.10.2017-РН“: книга, в която се съдържа актът: „Гражданско процесуално право“ (ГПП); година на постановяване на акта: 2017 (2017); пореден номер на акта в книгата: № 1 (1); вид на акта: решение (Р); дата на постановяване на акта: 12 октомври 2017 г. (12.10.2017); обработил решението: Румен Неков (РН), или

– „ОТП-2017-55-О-30.05.2017-СС“: книга, в която се съдържа актът: „Облигационно и търговско право“ (ОТП); година на постановяване на акта: 2017 (2017); пореден номер на акта в книгата: № 55 (55); вид на акта: определение (О); дата на постановяване на акта: 30 май 2017 г. (30.05.2017); обработил определението: Стоян Ставру (СС).

Навсякъде посочените от нас основания за допускане на касационното обжалване („280-1-1“, „280-1-2“

и „280-1-3“) са цитирани в *редакцията им преди измененията от ДВ, бр. 86 от 2017 г.* Причината за това е, че посочените изменения – предвид естеството и времетраенето на касационните дела, не доведоха до постановяване в рамките на 2017 г. на съдебно решение по чл. 290 ГПК, прилагащо новите редакции на чл. 280, ал. 1 и ал. 2 ГПК.

Представянето на всяко решение следва *точно определена структура* и **формат**: тълкувани разпоредби, въпрос, мотиви, отговор и свързани съдебни актове. Представянето на решенията е съпроводено с тяхното преформатиране, включващо както промяна на структурата, така и в някои случаи използването на формулировки, различни от тези, съдържащи се в текста на представяното решение: добавяне на **болд**, **италик**, нови абзаци, „изброяващи“ тирета, съкращаване на някои думи, изрази или изречения. Старали сме се тази наша намеса да бъде ограничена до минимум и да е подчинена изцяло на осигуряването на по-голямо удобство при запознаването на читателя със съдържанието на съответното решение. Подобно е било намерението ни и при формулирането на конкретния отговор на поставения въпрос в случаите, когато той не се е съдържал в решението на конкретния състав на Върховния касационен съд. За пълното разбиране на даденото от ВКС тълкуване е необходимо решението да бъде прочетено в неговата цялост на официалния сайт на ВКС.

Разбира се, всеки опит да се представи практика на Върховния касационен съд във формат, различен от директното цитиране, крие в себе си огромен *риск*, какъвто всички автори в „Предизвикай правото!“ неведнъж са показвали, че притежават смелостта да поемат. Осъзнаваме огромната отговорност на едно подобно начинание и ограничеността на нашите сили при неговото постигане, поради което ще се радваме на всяка обратна връзка, препоръка и подкрепа.

Начинът на форматиране на решенията, включително, но не само: моделът за структурата на всяко конкретно решение, добавени икони и графични елементи, подредба на решенията, използване на различни шрифтове и форми на визуализация за обозначаване на отделните компоненти на структурата и пр., е изцяло авторски и всички *изключителни права* върху него принадлежат на *д-р Стоян Ставру*. Авторът, който е форматирал всяко конкретно решение, е посочен в края на настоящата книга.

29 януари 2018 г.
Сливен

Стоян Ставру